

Igor ISAC-OLIȘCĂNESCU

IVORIA BELOVA

Patimile după Heidegger

Roman

Cuvânt însoțitor de Vianu MUREȘAN

EDITURA JUNIMEA
2025

SUMAR

Vianu MUREȘAN: <i>Grația metafizică ce salvează și ocrotește speranța</i>	7
Prolog	17
Vasile Știucă & Caras	29
ilie Ilidianu	51
Dezertorul	87
ivoria Belova	97
Hușnița	139
toni Pricop	218
doru Borozan	228
Mina de uraniu din Ciuda	238
Răzvrătirea sosiei	249
Zubi și Breb	255
Cireșul din grădina baronului german	267
Chemarea nevăzutului	276
Sentimente confuze	294
Altarul de sub pământ	303
Elevul lui Heidegger	315
Spovedania	320
În ajunul revelionului	334
Sacrificiul	358
Revelația iubirii	371
Patimile după Heidegger	406
Vernisajul	410
Spitalul de psihiatrie	433
Epilog	462

Vianu MUREȘAN

Grația metafizică ce salvează și ocrotește speranța

Ce caută Heidegger în răfuiala dintre legionarii și comuniștii din Hușnița? Ca să nu pară o întrebare fără sens, o să încerc să conturez contextul românesc în care aceasta poate și trebuie pusă. Dacă nu ne punem această întrebare, rămânem oarecum în afara ideii care mișcă de la un capăt la altul narațiunea lui Isac Olișcănescu din această carte – *Ivoria Belova* sau *Patimile după Heidegger*, cu subtitlul preluat dintr-un manuscris al unuia dintre personaje care, deși secundar în scenariu, produce o distorsiune narativă ce reorganizează întregul după un nou punct de fugă. Desigur, subiectul va fi cel care va atrage în primul rând, fiind vorba de istoria crudă din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial în România și Basarabia, și, mai ales, perioada de după, cu instaurarea comunismului de tip sovietic și represivunile rezistenței în care o mare forță au constituit-o foștii membri sau simpatizanți ai Mișcării Legionare.

Dar înainte să intrăm în subiect, să amintim câteva elemente de compoziție relevante, cred eu, pentru a observa ineditul, viziunea autorului. Prologul cărții este de mare ajutor în acest sens, ne face o introducere limpede, aproape didactică de care ne putem folosi pentru a stabili din start maniera în care vom intra în poveste. Naratorul este Grigore Pribeagul, pandant livresc al jidovului rătăcitor, un pictor basarabean din Chișinău descins în Banat după o lungă și obositoare călătorie cu trenul. Se afla în România pentru o expoziție itinerantă de pictură în

orașe din Moldova și Ardeal. Risipitor, boem, cu o familie destrămată, Grigore Pribeagul se simțea victimă unui destin derizoriu, condamnat la improvizație, pus mereu s-o ia de la capăt, să schimbe locurile și prietenii, să nu prindă rădăcină și să nu ducă nimic la bun sfârșit.

O anume dispoziție obscură care venea din ascunsul firii lui, îl predispunea la un continuu vagabondaj prin locuri necunoscute, iar această evaziune în *străinătate*, în loc să-l îngrijoreze, îi alimenta o secretă afecțiune: „Ceva confuz îl apăsa în suflet și, ca să scape de acea stare neînțeleasă, trebuia să plece. Oriunde. Pe neașteptate, au început să-i placă gările și să descopere farmecul lor neobișnuit. Într-o gară se simțea mai confortabil decât într-o casă, pe care, de fapt, nici n-o avea. Și, deseori, într-o sală de așteptare dormea mai liniștit decât într-o cameră de hotel. Se visa într-o perpetuă mișcare și vacarmul de pe un peron se transforma într-o muzica inefabilă”. Antinomist prin structură, se simțea străin, fără loc în lume, fără altă menire decât să rătăcească pe teritorii improprii, fără alt beneficiu decât angoasa și nevoia bolnăvicioasă de a părăsi și schimba permanent locul. În felul său, este un personaj cu structură heideggeriană – aruncat în lume, înstrăinat, menit pierderii, dominat de acea stare metafizică prin care se revelează neantul, anume angoasa.

Hușnița, fostă perlă a Imperiului Austro-Ungar, locul în care descinde naratorul și unde se leagă ca într-un nod destinele personajelor, dar cu o generație sau două înainte, este o *stație terminus a sfârșitului istoric*, locul unde *viața lumii îngheață într-o formă de veșnicie negativă* devine o stampă a neantului: „Bizarul orașel în care a oprit trenul se numea Hușnița și părea situat la marginea lumii. Localitatea era punctul terminus. Fațada gării, cu coloane subțiri de lemn și capiteluri înflorate, semăna mai degrabă cu o casă veche țărănească cu pridvor și acoperiș de țigla în două ape. Pereții erau scorojiți. Atmosfera emana o stare de înstrăinare și chiar de uitare”. Legătura cu Heidegger este din nou explicită.

Ca o epifanie profetică, în sala de așteptare din gara părăginită îl întâmpină un personaj al viitoarei sale povești literare de

care, vom vedea abia parcurgând textul întreg, se leagă destinele celor doi bărbați care constituie dipticul narațiunii. Personajul este o femeie bătrână, nebună, cu origini rusești, ajunsă după Al Doilea Război Mondial cu soțul în Banat. Interesant, femeia din gară avea la ea o carte, dar nu orice carte, ci un volum de Heidegger. Există ceva straniu și improbabil în asocierea filosofului german cu acea lume precară, pierdută în afara istoriei, dar tocmai această estompăre ontică și istorică – marginalitatea, anonimitatea și deriziunea – prin sărăcia lor ontologică dobândesc puteri revelatorii.

Încă un detaliu, care de fapt nu e simplu detaliu, ci un nou indiciu simbolic valoros, este ceasul din turnul bisericii romano-catolice din Hușnița. Ceasul, care funcționa de 200 de ani, din vremea Imperiului, se oprise la ora 00.15 exact în noaptea Revoluției din decembrie 1989. În jurul incidentului circulau anumite legende locale, pe care naratorul le privește cu rezerve. Se spunea că, după capturarea lui Ceaușescu și stârnirea revolțelor de stradă, șeful Securității locale, din pricini necunoscute, s-a furișat noaptea în turla bisericii, a împușcat mecanismul ceasornicului, după care, cu un al doilea glonț, s-a sinucis. Pentru Mihai, directorul Casei de Cultură, care servește de ghid prin urbe lui Grigore, gestul acesta are o semnificație de asemenea metafizică – timpul s-a oprit, locul a fost scos din istorie, din viață și remis neantului. Gestul securistului capătă valoare paradigmatică tot în sens heideggerian. Este un declanșator al neantului postistoric: „Din păcate, gestul securistului a devenit fatal pentru noi. De cinci ani deasupra Hușniței plutește ca un blestem atmosfera sumbră a unui timp mort”. Pentru Nicu Ilidianu, un alt personaj cu care va lega repede prietenie Grigore, imediat după vernisaj, povestea cu șeful Securității e o scorneală, iar ceasul din turlă crede că s-a oprit pur și simplu de la sine, s-a defectat. Mortul din turlă ar fi adjunctul șefului de la Securitate, omorât în mod suspect de cineva și lăsat să-l înceapă șobolanii, în vreme ce șeful și-ar fi pierdut urma în timpul Revoluției, ajungând la Timișoara cu identitate falsă, unde s-a reinventat ca prosper om de afaceri cu soție tânără.

Inteligența scenariului este marele atu al acestei cărți, ceea ce mă face să susțin că ar putea ieși un film extraordinar dacă un regizor ar reuși să redea la fel de expresiv întreaga poveste. Cele două personaje puternice, Vasile Știucă, găinarul (ulterior Caras, când va deveni securist, apoi Cărășeanu, când va deveni deputat în Guvernul Dej), de origine de pe lângă Tiraspol, și Ilie Ildianu, legionar din rezistența anticomunistă bănățeană, străbat cartea de la început până la sfârșit (Sfârșitul primei părți, zice autorul). Viețile lor se intersectează în mai multe rânduri: mai întâi pe front în Rusia în Al Doilea Război Mondial – primul, basarabean fiind, de partea Rușilor, iar legionarul de partea nemților. Și unul și celălalt au legătură cu o femeie – Ivoria Belova –, dar în feluri complet opuse. Primul, Vasile Știucă – deja începuse războiul –, în timp ce făcea ceea ce știa el mai bine, adică ieșise noaptea la furat, o găsește într-o casă unde el intrase prin efracție. Văzând-o singură, pitită sub o plapumă, tremurând de frică, se furișează lângă ea și, fără vreun preludiviu romantic sau explicație lămuritoare o posedă. Primitiv, brutal, animalic după cum îi era firea. Celălalt, Ilie, tot în contextul războiului, o salvează de la alt viol, și, poate, de la moarte, din mâinile unui sergent român beat care lucra la comandamentul german, pe care îl împușcă în pădure tocmai când se pregătea, excitat, beat și frenetic să-și îndeplinească infama dorință cu femeia. Rezultatele acestor contacte vor fi de asemenea diferite: în urma violului, Ivoria va rămâne însărcinată și va naște la vremea potrivită un copil. Salvatorul ei din mâinile neamțului, Ilie, deja dezertor de pe front, va fi ascuns și găzduit de femeie și mama ei câțiva ani de zile, după care, la finele războiului, vor pleca împreună în România, stabilindu-se în Banat, la Hușnița. Loc unde, printr-o stranie coincidență, va ajunge și Vasile Știucă, deja cu numele schimbat în Caras, și funcționar sovietic, mai precis informator, delegat în România imediat după război. Fusese medaliat și ridicat la rang de locotenent-major pentru eroismul dovedit pe câmpul de luptă, care l-a dus de la Moscova până la Berlin.

Prima întâlnire dintre Vasile și Ilie a avut loc pe front, lângă Moscova, după o luptă crâncenă, într-un noroi până-n gât lângă

un tanc nemțesc avariat... la o țigară. Erau din armate diferite, însă s-au pomenit că vorbesc amândoi limba română. Atunci Ilie i-a salvat viața lui Vasile. Mai târziu, când se vor regăsi la Hușnița, acel moment va fi evocat cu emoție, ceea ce va conduce la sudarea unei „prietenii” improbabile între un securist, agent sovietic, și un luptător din rezistența anticomunistă, fiu de legionar și monarhist. Se vede, din cele de mai sus, că cei doi vor fi legați nu doar prin straniețate a unor evenimente, ci și prin legăturile cu Ivoria – Vasile îi face un copil, iar Ilie o ia de nevastă și îi crește copilul. Ivoria, pe care în prologul romanului o găsisem în gara din Hușnița, nebună, citind din Heidegger, are o poveste fascinantă în carte pe care cititorul va trebui să o descopere în toată complexitatea, și cred că o va face cu pasiune, căci e un personaj atașant – frumoasă, senzuală, imprezizibilă, îndrăzneată, „amorală”, inteligentă, pasionată de literatura rusă, (în mod special e obsedată de viața și creația lui Lermontov) inconstantă și mereu dispusă la aventuri lubrice. Mai mult, în comunitatea din Hușnița aceasta beneficiază și de nedorita reputație de spioană rusoaică și chiar vrăjitoare.

Portretul Ivoriei Belova amintește, de celebra Emma Bovary, dar și de Anna Karenina pe care adesea o pomenește, atribuindu-i statura de model literar al ei. Probabil că aceasta a fost intenția autorului, să picteze un personaj feminin caracterizat convingător de complexul bovarismului. Fire romantică, Ivoria Belova este condamnată să ducă o viață banală, plictisitoare. Se mărită pentru că nu are încotro, avea deja un copil în urma violului, dar soțul nu-i oferă viața complexă visată, și de aceea va fi mereu disponibilă pentru o nouă pasiune sentimental-erotică pe care o va trata „amoral”. Dragostea pentru ea nu este nici păcat, nici virtute, ci pur și simplu pasiune și gest romantic, aventură prin jungla emoțiilor și dorinței, mereu obscure, nelămurite, inclasabile. Este educată la nivel mediu, are pasiuni pentru literatură, teatru, muzică, visează la viața de salon și baluri, dar trăiește în sate și orașele marginale și prăpădite. Are o personalitate scindată, pe de-o parte fiind personajul care se închipuie în fanteziile ei romantice, iar pe de alta

victima frustrată a vieții comune la care presiunea istoriei a condamnat-o. Energia ei pare să se consume mai mult în ceea ce se proiectează a fi, în autoportretul ei bovaric, decât în gesturile și faptele domestice cotidiene precum familie, maternitate, muncă, viață socială. Tensiunea iscată din cele două vieți paralele dau o anume complexitate și bogăție greu de rezumat într-un tablou coerent. Este posibil ca tocmai această ambiguitate a firii ei să-l fi împins pe autor să-i „rezolve” portretul prin nebunie, pentru a evita probabil deznodământul poate mai dramatic al personajului lui Flaubert sau al Annei Karenina.

Pasiunea pentru personajul lui Tolstoi o învolutează pe Ivoria de-a lungul tribulațiilor ei epice. Visul ei literar acționează ca o formă de transă secretă, ca mecanism bovaric nevăzut prin care se activează pulsiunile și deciziile ei. În purtarea Annei Karenina ea găsește o cale mistică de izbăvire prin dragostea pătimasă: *„În lipsa patimii, care de bună seamă e oarbă, carnea noastră (...) s-ar vlăgui și până la urmă ar putrezi! Te rog să mă crezi, numai această patimă oarbă oprește dezintegrarea noastră materială. În extazul iubirii erotice, la un moment dat, trupul nostru, în mod miraculos își pierde din esența sa perisabilă, care îl ține legat de pământ și într-o sublimă uitare de sine pare a se înălța în spațiu! Zboară... Calea îndrăgostiților de a ajunge la Dumnezeu este iubirea frenetică, așa precum cea a pustnicilor e rugăciunea asiduă. Numai prin frenezie ne putem mântui!”* Acest crez al Ivoriei va explica, de-a lungul întregii cărți, bună parte din gesturile, deciziile ei, iar la nivel personal îi va asigura coerență și, totodată, justificări pentru stilul ei aventuros. Pe de altă parte, dacă vrem să înțelegem personajele ca victime ale istoriei crude care le ia în posesie destinele, este limpede că acestea au nevoie de anumite forme de rezistență prin care să-și păstreze esența personală intimă. Ilie se va salva prin credință. Cred că bovarismul Ivoriei, centrat pe asumarea rolului eroinei tolstoiene este „tehnica” sa de supraviețuire, forma ei de rezistență la presiunea cinică a istoriei.

Generalul rus Zveriev, de care ajunsese legat printr-o prietenie la Moscova unde colaborau pe linie de serviciu, îi

încredințează clar lui Vasile Caras misiunea în România, după ce trupele sovietice se stabiliseră pe teritoriul nostru cu sarcina comunizării și distrugerii monarhiei: „Acolo, în România tu va trebui să decizi și să racolezi informatori (...) Partidul dorește să-ți încredințeze postul de șef al serviciilor secrete într-o zonă din sud-vestul României, unde vei mobiliza trecerea urgentă a țării de la monarhie la comunism. În același timp vei supraveghea extragerea uraniului dintr-o mare mină ce se află în zonă și unde specialiștii noștri au ajuns deja (...) Poate reușim să-i salvăm pe nenorociții ăștia de români și să facem din România a 16-a Republică Sovietică.” În vederea îndeplinirii sarcinilor sale, avea puteri depline și mână liberă să decidă după voia lui ce credea că trebuie făcut, precum și susținerea Moscovei. Inclusiv a lui Stalin, care într-o seară mistică descinde din tabloul care-l înfățișa, de pe peretele biroului, pentru a sta împreună la un coniac și o vorbă – scenă de inspirație bulgakoviană îmi pare.

În minele de uraniu din munții Banatului, unde ajunge să lucreze după război, Ilie Ildianul va avea în subordine o echipă de deținuți de război nemți, cu care se va împrieteni pe parcurs, pe care va ajunge chiar să-i convertească la creștinism și să-i boteze, deoarece la un moment dat, în mod excepțional capătă prerogative de preot. Unul dintre aceștia, Franz Buxt fusese elev al lui Heidegger la universitatea din Freiburg, înainte de război, și păstra o memorie pioasă maestrului teuton. Vorbele filosofului, de la un curs – „Nu trebuie să fugiți de destin, el chiar înseamnă a fi în timp, oricât de oribil ar părea să fie acest timp. Trebuie să vi-l asumați cu demnitate. Numai astfel veți învinge” – i-au dat imbold tânărului să se înroleze în Al Treilea Reich și să adopte disciplina de soldat exemplar în slujba naziștilor. Beneficiase chiar de mângâierea paternă pe creștet a lui Hitler înainte să pornească la război pe frontul de Est, unde va deveni prizonier.

Legat de o experiență a elevului împreună cu profesorul Heidegger la schiat în Alpii bavarezi este, cum vom vedea citind atent cartea, sensul filosofic al acesteia. Pierderea acestui element din narațiunea lui Isac Olișcănescu ne-ar împinge la o

receptare superficială, rapsodică a romanului său. În acea zi se petrece un fenomen insolit și înfricoșător – o furtună teribilă de zăpadă – care produce revelația universului heideggerian: *„Fulgii adunați în valuri se roteau bezmetic în văzduh, troienele din jur au început și ele să se miște. Crengile brazilor din preajmă fremătau furios. Nu se mai putea vedea nimic în jur. La un moment dat ne-am oprit. Oripilați contemplam spectacolul naturii... O masă haotică și în același timp compactă, alcătuită din frunze uscate, crengi și zăpadă se agita teribil în spațiu, încercând să-și găsească un loc unde să poată ateriza. Persista un vuiet lugubru, din care de abia se putea distinge trosnetul arborilor, urletul vreunui lup sau câine pribeag și mai ales fluieratul subțire și violent al crivățului. Toată acea atmosferă înfiorătoare de fund de Sibirie, ce se iscase pe neașteptate, parcă la comanda profesorului, părea să nu se mai termine.”*

Stihia naturii părea dirijată în chip obscur de filosof, care căpătase astfel statură demiurgică. O hiperbolă, desigur, datorată adulației de care se bucura din partea discipolilor săi. Lecția lui este aceasta – trebuie să ne identificăm cu forța naturii chiar și atunci când capătă aspecte devastatoare. Frica este sentimentul izvorât din opoziție la mersul naturii. Învingerea acestei frici, cedarea extatică și participarea cu încântare la marile tulburări și schimbări produse de curenții naturii înseamnă adevărata libertate, adevărata eroism. Înțelegerea acestei libertăți este filosofia, una al cărei înțeles adânc i se va releva elevului său Franz. De fapt acest discipol avea un manuscris, cedat spre păstrare lui Ilie Ildianul, pe care îl numise *Patimile după Heidegger*, subtitlu pe care nu întâmplător îl preia autorul romanului, Isac Olișcănescu. Sub mantia narativă cu personaje pitorești, destine contorsionate și întâmplări/situații defel comune, multe senzaționale, autorul maschează de fapt o concepție, o viziune filosofico-religioasă. Aceste versuri din manu-scrisul lui Franz o rezumă: *„Ironică și calmă zâmbeste uitarea/ În mijlocul orbitor a lumii destrămate.”* Este tabloul definitiv pentru Hușnița, dar nu numai. Poate chiar tabloul istoriei după cutremurul Celui De-al Doilea Război Mondial.

Isac Olișcănescu scrie pictural, preferând culorile vii, tipătoare chiar, tușele tari de manieră fauvistă, într-un spectacol vizual ce refuză monotonia și griurile. Textura narativă rezultată poate fi văzută și pipăită, are reliefuri pregnante, expresivitate de materie închegată. El are o extraordinară finețe de portretist, o mare voluptate a redării scenelor erotice pe care le detaliază tactil și sonor, iar în planul compoziției flerul situațiilor relevante scenografic, savoare a dialogurilor, precum și viziune paradigmatică asupra fragmentului de istorie în care își plasează romanul. Și mai are ceva esențial în arta narativă – din momentul în care a introdus un personaj în scenă știe ce să facă până la capăt cu el, nu-l uită, nu-l pierde, nu-l lasă să se șteargă, regizându-i precis aparițiile și retragerile. Fiecărui însă îi spune partea de poveste până la sfârșit, reușind să-l împletească într-un nod de destine, care e structura reală a acestui roman. Ilie Ilidianu, previzibil, la finalul cărții va fi săltat de poliția politică și dus la pușcărie. După detenție se va retrage la mănăstire. Găinari, ticăloși, luptători pentru cauza națională și crezul lor politic, boemi ratați, securiști, lași alcoolici, femei fatale cu destin patetic, țărani curajoși și deținuți mineri atinși de evlavie – găsim toate aceste tipologii bine ilustrate în cartea de față, care trebuie citită în ritm lent pentru a-i prinde țesătura și subtilitățile.